

роЙства быстрорастущего населения и удовлетворять потребности не столько местного и республиканского, сколько союзного рынка, а отчасти – и потребности могущественного военно-промышленного комплекса. Характерно, что стратегическое положение города (хотя Брест вновь становится крупным железнодорожным узлом, «западными воротами страны») не играет определяющей роли в процессе его индустриализации. Ориентация на развитие металлообработки и машиностроения делает город зависимым от поставок сырья и материалов из других регионов страны, требует дополнительных энергоносителей. Развитие в республике энергоёмких отраслей влечёт за собой полное изменение структуры топливного баланса. В топливно-энергетическом балансе республики удельный вес мазута и газа увеличивается с 4,9% в 1960 году до 67,1% в 1975 году.[9,93]

Очевидно, что второй промышленный подъём, осуществляемый в 1960-1980-е годы в соответствии с пятилетними планами государственного развития при мощной финансовой поддержке государства, был более эффективным и быстрым, содействовал трудоустройству населения, росту города, его социальному развитию. Однако специализация промышленности, определённая вопреки законам рынка, волевым методом, без ориентации на местные сырьевые источники, не обеспечила устойчивого экономического процветания города. Как показало время, наиболее устойчивыми и перспективными оказались отрасли пищевой промышленности, перерабатывающие местное сельскохозяйственное сырьё, и отрасли лёгкой промышленности.

Литература

- 1.Чернышев И. О всеобщем избирательном праве и его применении в России.- С.-Петербург,1905.
2. Погожев А.В. Учёт численности и состава рабочих в России. Материалы по статистике труда. Издание императорской Академии наук.– С.-Петербург, 1906.
3. ГУ «НИАБ в г. Гродно» ф14 оп 1 д 603 л 84
4. Обзор Гродненской губернии за 1882 . Гродно, 1883.
5. ГУ «НИАБ в г. Гродно» ф1 оп16 д1241 л 49-52
6. ГУ «НИАБ в г. Гродно» ф 18 оп 1 д 5 л 241-253
- 7.Ковалёва Н.Н. Областная партийная организация в период нарастания тормозящих факторов в развитии социалистического общества (1966–1985гг)//Очерки истории Брестской областной парторганизации. - Мн., 1989.
- 8.Брест. Энциклопедический справочник. - Мн., 1987.
- 9.Алпеев А.Н. От застоя к перестройке: Развитие индустрии БССР в 70-80-е годы - Мн., 1991.

WSPÓŁPRACA GOSPODARCZA POLSKI Z ROSJĄ W LATACH 1997-2005

Prof. dr hab. Zofia Tomczonek
Politechnika Białostocka, Białystok, Polska

Od 1 maja 2004 roku z chwilą przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, podstawowym dokumentem regulującym polsko-rosyjskie stosunki handlowe jest Umowa o Partnerstwie i Współpracy, określana w skrócie PCA.² W dniu 27 kwietnia 2004 roku przedstawiciele Unii Europejskiej i Federacji Rosyjskiej podpisali w Brukseli Protokół do Umowy PCA, na mocy którego także Polska została włączona do jego postanowień. Wszelkie kompetencje odnoś-

² Protokół podpisany przez zainteresowane strony 27.04.2004 roku w Luksemburgu;; Układ UE-FR z 24.06.1994 roku.

nie kształtowania polityki handlowej wspólnotowego rynku przejęła Komisja Europejska. PCA ustanawia zasady współpracy gospodarczej, a w szczególności wymiany handlowej, inwestycji oraz realizacji programów wsparcia dla reform rynkowych. W związku z tym, z dniem 1 maja 2004 roku zostały wypowiedziane wszystkie handlowe umowy bilateralne i wielostronne zawarte poprzednio przez Polskę. Nasz kraj został włączony do obowiązującego w UE systemu wymiany handlowej z krajami trzecimi.³ PCA zastępuje obowiązujący od 25 stycznia 1993 roku „Traktat o handlu i współpracy gospodarczej”.⁴

Stosunki gospodarcze pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Federacją Rosyjską dotyczące obszarów współpracy gospodarczej pozostające po akcesji Polski do UE w kompetencjach narodowych regulują odrębne umowy i porozumienia dwustronne. Wymienię kilka z nich:

- umowa między Rządem Federacji Rosyjskiej o współpracy gospodarczej z 2 listopada 2004 roku powołująca Polsko-Rosyjską Międzyrządową Komisję ds. Współpracy Gospodarczej;
- mowa między Rządem Federacji Rosyjskiej a Rządem Rzeczpospolitej Polskiej w sprawie unikania podwójnego opodatkowania w zakresie podatków od dochodów i majątku z 22 maja 1992 roku;
- umowa między Rządem Rzeczpospolitej Polskiej a Rządem Federacji Rosyjskiej o współpracy transgranicznej z 2 października 1992 roku;
- umowa między Rządem Rzeczpospolitej Polskiej a Rządem Federacji Rosyjskiej o współpracy w dziedzinie ochrony środowiska z 25 lutego 1993 roku;
- umowa między Rządem Rzeczpospolitej Polskiej a Rządem Federacji Rosyjskiej o zasadach zatrudniania obywateli polskich na terytorium FR oraz obywateli rosyjskich na terytorium RP z 15 marca 1994 roku.⁵

W dniu 1 lipca 2005 roku podpisane zostało Memorandum o współpracy w dziedzinie małej i średniej przedsiębiorczości między Polską Agencją Rozwoju Przedsiębiorczości a Ministerstwem Rozwoju Gospodarczego i Handlu FR. Ponadto, zostały wznowione prace nad podpisaną w dniu 2 października 1992 roku umową między Rządem RP a Rządem FR w sprawie popierania i wzajemnej ochrony inwestycji, która nie weszła w życie z uwagi na nie ratyfikowanie jej przez stronę rosyjską.

Istotną kwestią dla polsko-rosyjskich stosunków gospodarczych są warunki członkostwa Rosji w WTO.

Polsko-Rosyjskie obroty towarowe

W wyniku załamania finansowego w Rosji w sierpniu 1998 roku eksport do Rosji drastycznie spadł. W następnym 1999 roku sytuacja jeszcze bardziej się pogorszyła. Eksport Polski do Rosji osiągnął poziom 710 mln USD, co stanowiło niespełna 33% wartości sprzed dwóch lat. Systematyczna odbudowa pozycji Polski w wymianie handlowej z Rosją następuje od 2000 roku. W roku 2004 eksport osiągnął istotną dynamikę i wzrósł o 88% do 2 842,7 mln USD. Tym samym znacząco przekroczył wartości z najkorzystniejszego 1997 roku.

Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej można było obserwować znaczące przyspieszenie dynamiki obrotów towarowych. W 2005 roku tendencje te były kontynuowane, eksport osiągnął poziom 3 960,5 mln USD, czyli wzrósł o 39,3% w stosunku do roku poprzedniego (tabela 1).

³ *Polsko-Rosyjskie stosunki gospodarcze*, Ministerstwo Gospodarki, http://www.mgip.gov.pl/wiadomosci/gospodarka/polsko-rosyjskie_stosunki_gospodarcze.htm, (03.08.2005).

⁴ *Federacja Rosyjska. Przewodnik dla przedsiębiorców*, UNIDO, Warszawa 2004, s. 179.

⁵ Podstawy traktatowe współpracy gospodarczej Polska-Rosja, <http://www.polweh.ru/pl-umowy/indexp.html>, (25.07.2006).

Tabela 1. Polsko-rosyjskie obroty handlowe w latach 1997-2005

Lata	Eksport do Rosji		Import z Rosji		Obroty mln USD	Saldo mln USD
	mln USD	% ubiegłego roku	mln USD	% ubiegłego roku		
1997	2 155,0		2 685,0		4 840,0	-530,0
1998	1 597,0	74,1	2 372,0	88,3	3 969,0	-775,0
1999	710,0	44,5	2 676,0	112,8	3 386,0	-1 960,0
2000	862,1	121,4	4 619,5	172,6	5 481,6	-3 757,4
2001	1 052,7	122,8	4 422,3	95,7	5 481,0	-3 363,6
2002	1 331,8	125,8	4 407,4	99,7	5 739,2	-3 075,6
2003	1 512,3	113,6	5 214,7	118,3	6 727,0	-3 702,4
2004	2 842,7	188,0	6 390,6	122,5	9 233,3	-3 547,9
2005	3 960,5	139,3	8 985,5	140,6	12 946,0	-5 025,0

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wzrostowi eksportu towarów towarzyszy również wzrost importu. Sukcesywnie pogłębia się ujemne dla Polski saldo obrotów towarowych. W 2005 roku deficyt obrotów handlowych z Rosją osiągnął najwyższy w historii poziom -5 025 mln USD, co stanowi 41% ogólnego ujemnego salda handlu zagranicznego Polski (-12 243,4 mln USD w 2005 roku). W latach 2000-2005 wzrósł udział polskiego eksportu do Rosji z 2,7% w 2000 roku do 4,4% w 2005 roku, przy spadku importu odpowiednio z 9,4% do 8,9%. Wśród partnerów handlowych Polski w ciągu ostatnich sześciu lat Rosja w eksporcie przesunęła się z 9 na 6 miejsce, natomiast w imporcie z 3 na 2 miejsce.⁶

Analizując wyniki eksportu Polski do Rosji trzeba mieć na uwadze, że pomiędzy statystyką naszych krajów istnieją bardzo duże rozbieżności. W 2005 roku szczególnie duże różnice wystąpiły w przypadku maszyn i urządzeń 843 mln USD (polskie dane statystyczne) i 537,1 mln USD (rosyjskie dane statystyczne), a także materiałów i wyrobów włókienniczych 142,8 mln USD (dane polskie) i 57,5 mln USD (rosyjskie dane), czy też wyrobów z metali nieszlachetnych 337,5 mln USD (polskie dane) i 168 mln USD (rosyjskie dane). Dlatego specjaliści GUS i Rosstatu (Państwowego Komitetu ds. Statystyki Federacji Rosyjskiej) na spotkaniu w Moskwie w dniach 28-29 września 2005 roku podjęli próbę wyjaśnienia rozbieżności między polskimi i rosyjskimi danymi dotyczącymi wzajemnych obrotów towarowych obu krajów. Ich zdaniem zasadniczą przyczyną rozbieżności jest zjawisko zwane „uwspólnotowaniem towarów” w wymianie narodowej, które zaistniało po przystąpieniu Polski do UE. Spowodowało ono, że w statystyce polskiego handlu zagranicznego z Rosją znalazły się towary nie przeznaczone na polski rynek – w przypadku importu lub towary eksportowane do Rosji, ale z innych niż Polska państw członkowskich.⁷

Polski eksport artykułów rolno-spożywczych na rynek rosyjski przeżywa ostatnio trudny okres.⁸ Skomplikowana certyfikacja, embargo nałożone przez Rząd Federacji Rosyjskiej na polską żywność, ograniczenia w wydawaniu koncesji na wysyłkę towarów do Rosji, niekorzystny klimat polityczny powinny hamować nasz eksport. Mimo to nadal utrzymuje się tendencja wzrostowa wywozu towarów do Federacji Rosyjskiej. Wg danych rosyjskiej statystyki celnej w 2005 roku polski eksport do Rosji w branży artykułów rolno-spożywczych

⁶ *Syntetyczna informacja o eksporcie i imporcie Polski w 2005 roku*, Ministerstwo Gospodarki. Departament Analiz i Prognoz, Warszawa 2006.

⁷ *Handel zagraniczny, styczeń-grudzień 2005*, GUS, Warszawa 2006, s. 226.

⁸ Ociepka M., *Aktualna sytuacja i tendencje w obrocie handlowym artykułami rolno-spożywczymi pomiędzy Polską i Rosją*, Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, <http://www.ijhar-o.gov.pl/download/aktualna>. (24.09.2006).

wyniósł 588,8 mln USD, co oznacza wzrost o 12,8% w porównaniu z 2004 rokiem. Generalnie jednak pogorszyła się konkurencyjność całej branży na rynku rosyjskim mierzona dynamiką wzrostu polskiego eksportu w stosunku do tempa wzrostu rosyjskiego importu ogółem, która w 2005 roku wyniosła 27%.

W najbliższych latach chłonność i zapotrzebowanie rosyjskiego rynku na artykuły rolno-spożywcze ma wzrastać wraz ze wzrostem gospodarczym Rosji i bogaceniem się społeczeństwa. Warunkiem praktycznej realizacji wzrostu polskiego eksportu jest likwidacja barier i ograniczeń w dostępie do rynku rosyjskiego.

Na drugim miejscu pod względem wielkości eksportu jest grupa maszyn, urządzeń mechanicznych, sprzętu elektrycznego, przyrządów. W 2005 roku wartość polskiego eksportu w tej grupie wyniosła 537,1 mln USD i stanowiła 19,5% polskiego eksportu do Federacji Rosyjskiej.

Wartość eksportowanych do Rosji produktów przemysłu chemicznego w 2005 roku wyniosła 484,4 mln USD (polski eksport zwiększył się o 20%, podczas gdy globalny import FR wzrósł o 37%). Największy wartościowo przyrost w tej grupie mają preparaty farmaceutyczne 62 mln USD. Aktualnie jesteśmy ósmym dostawcą farmaceutyków do Rosji. Ustępujemy dostawcom z Niemiec, Francji, Indii, Włoch, Szwajcarii i Słowenii. Wzrosła również pozycja polskich kosmetyków. Rosyjski rynek perfumeryjno-kosmetyczny należy do szybko rozwijających się segmentów rynku konsumpcyjnego w tempie 15% rocznie. Jego aktualna chłonność to około 6 mld USD rocznie. Przykładem polskiej firmy na rosyjskim rynku może być aktywna działalność dr Ireny Eris.⁹

Relatywnie trwałą pozycję na rynku rosyjskim posiadają polskie dostawy w branży: ścier drzewny, papier, tektura. W 2005 roku eksport wyniósł 272,9 mln USD (wzrost o 15,1%, wobec łącznego wzrostu importu FR o 19,2%).

Znacząco wzrasta zainteresowanie importem z Polski wyrobów z branży tworzyw sztucznych. W 2005 roku polskie dostawy wyniosły 238,3 mln USD (wzrost o 50%, wobec łącznego wzrostu importu FR o 50%).

W 2005 roku wartość polskiego eksportu mebli wyniosła 62,5 mln USD. Zastój w eksporcie polskich mebli przełamano już w 2004 roku. Główną przyczyną załamania się dostaw polskich mebli było w latach 2002-2003 wprowadzenie przez rząd rosyjski zaporowych stawek celnych, które znacznie obniżyły konkurencyjność cenową polskiej oferty eksportowej. Szansą na stworzenie trwałych powiązań handlowych jest rozwój polskich inwestycji w branży meblowej w Rosji. Przykładem jest uruchomienie w 2005 roku we Włodzimierzu fabryki mebli i salonu firmowego FORTE.¹⁰ Rosnąca chłonność rynku rosyjskiego na meble zaspokajana jest w coraz większym stopniu przez produkcję krajową, jak również import z Białorusi i Ukrainy.

Do grupy towarów odbudowujących swoją pozycję na rynku rosyjskim należą materiały i wyroby włókiennicze, które osiągnęły 2,6% udział w rosyjskim imporcie. Nie jest to grupa towarów, która będzie w najbliższych latach odgrywała ważną rolę.

W rachunku polskich perspektyw eksportowych na rynek rosyjski ważną rolę mogą odegrać usługi budowlane. Rozwój budownictwa mieszkaniowego jest priorytetem władz rosyjskich. Aktualne zaangażowanie polskich firm na rosyjskim rynku usług budowlanych ocenia się na około 150 mln USD.

⁹ Milota A., *Rosyjski rynek perfumeryjno-kosmetyczny oraz środków czystości. Miejsce eksporterów z Polski*, w: *Przegląd Gospodarczo-Rynkowy*, Biuletyn Ekonomiczny, nr 3/2005 (83), Wydział Ekonomiczno-Handlowy Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej, Moskwa, wrzesień 2005, s. 49.

¹⁰ *Polskie meble w UE i Rosji*, Ministerstwo Gospodarki, <http://www.mqip.gov.pl/wiadomosci/gospodarka/polskie+meble+w+UE+Rosji.html>, (16.06.2006).

Od wielu lat w polsko-rosyjskiej współpracy gospodarczej utrzymuje się ujemne saldo obrotów handlowych, które ciągle niebezpiecznie rośnie. Dynamika importu przewyższa wzrost eksportu. Wzrost cen gazu ziemnego i ropy naftowej na rynkach światowych powoduje wzrost wartości towarów sprowadzanych z Rosji do Polski. Struktura importu nie jest rozdrobniona, jak w eksporcie i od wielu lat nie ulega zmianom. W strukturze towarowej importu z Rosji dominują dostawy ropy naftowej, gazu ziemnego oraz produktów pochodnych i ich udział w latach 2000-2005 wyniósł aż 88%. Wszystkie pozostałe grupy towarowe to 12% wartości dostaw¹¹. Wśród nich dominują: aluminium, koncentraty żelaza, wyroby chemiczne, głównie nawozy mineralne.

Rosja jest głównym dostawcą gazu do Polski. Wg rocznego Raportu PGNiG SA z 2004 roku 61,9% polskiego import gazu stanowił gaz z Rosji.¹² Nasze silne zorientowanie na rosyjski surowiec wynika przede wszystkim z powiązań infrastrukturalnych oraz podpisanych długoterminowych zobowiązań przez polską stronę.¹³

W przypadku ropy naftowej uzależnienie gospodarki polskiej od dostaw z Rosji jest jeszcze większe. Około 80% zużywanej w Polsce ropy pochodzi z rosyjskiego importu. To znaczące uzależnienie wynika z nastawienia infrastruktury przetwórczej na ciężką ropę (marki URALS) oraz atrakcyjności tego surowca.

Dywersyfikacja dostaw ropy i gazu jest jednym z kluczowych czynników, który zagwarantowałby bezpieczeństwo energetyczne Polsce i zmniejszenie uzależnienia od dostaw surowców z Rosji.

Dobra koniunktura gospodarcza Rosji przyciąga wiele polskich przedsiębiorstw. Setki przedsiębiorców w ramach misji gospodarczych wyjeżdża do Rosji na targi, wystawy w celu poszukiwania nowych rynków zbytu. Oczywiście jest, że dysponują one mniejszymi zasobami finansowymi i mniejszymi zdolnościami kredytowymi niż przedsiębiorstwa z innych państw członkowskich UE. Obniża to z pewnością konkurencyjność polskich eksporterów na rynku międzynarodowym w stosunku do bogatych państw zachodnich.

STRAJK GŁODOWY ZWIĄZKU ZAWODOWEGO MASZYNISTÓW KOLEJOWYCH NA DWORCU CENTRALNYM W WARSZAWIE WE WRZEŚNIU 1991 R.

M. Szczepański

Politechnika Białostocka, Białystok, Polska

Summary. The article presents the hunger strike of the Motormen's Trade Union, which took place at the Central Railway Station in Warsaw in September 1991. Over twenty motormen went on a hunger strike for 12 days demanding the improvement of the railway traffic safety. It is quite probable that the real reason of the protest was the fear of losing jobs by a part of motormen employed by the Polish National Railways, which could occur as a consequence of the restructuring process in the enterprise and redundancies connected with it.

Резюме. В статье описывается забастовочная голодовка Профсоюза машинистов железнодорожного транспорта, которая состоялась на Центральном вокзале в Вар-

¹¹ Palys L., *Mapa możliwości polskiego eksportu. Kraje pozaunijne*, Instytut Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego, Warszawa 2006, s. 188.

¹² Buńczyk A., Daniluk A., Masri S., *Gaz ziemny*, <http://www.ure.gov.pl/index.php?dzial=2758id> (10.06.2006).

¹³ Bożyk P., *Stosunki gospodarcze Polska-Rosja w warunkach integracji z Unią Europejską*, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2004, s. 56.